

בש"ד. י"א ניסן ה'תשל"ח*

כִּי ישאלך בנק מחר לאמור מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם¹, — שאללה זו היא שאלת הבן חכם, כמ"ש בהגדה² חכם מה הוא אומר מה העדות גו'. וידוע הדיווק בדרושים רבו לנו נשיאנו³, דמאחר שנקרה בשם חכם [דאמיתית הוכחה היא הוכמת התורה⁴] הרי הוא בודאי יודע את המצוות, וממי שאלתו מה העדות והחוקים והמשפטים גו'. ויש להוסיף, דמההמשך הכתוב⁵, ואמרת לבן גוי ויצונו הו' לעשות את כל החוקים האלה גוי לטוב לנו גוי' שמבראים המעלת שבקיים המצוות (לטוב לנו גוי), מובן⁶ שפירוש מה העדות גוי' הוא מהו עניין המצוות (איזו מעלה יש בהם), וצריך ביאור, איך שיקן שבן חכם ישאל שאלה כזו. וביתור איינו מובן, דבבהיאור בעניין המצוות (בהתשובה דואמרת לבן) אומר שני עניינים. ויוציאנו הו' מצרים גוי' ויצונו גוי' לעשות את כל החוקים, דכינן שהוציאנו מצרים אנו משועבדים אליו לקיים מצוחיהו. ועוד עניין בקיום המצוות⁷ שהם לטוב לנו כל הימים גו'. ומה זה שבהתשובה דואמרת לבן מבאר שני העניינים, מובן, שניהם הם חידוש אצל הבן. ואיינו מובן, דמאחר שאינו יודע עניין המצוות (לא רק שאינו יודע שהמצוות הם לטוב לנו, אלא שאינו מבין אפילו החיבור לקיום המצוות בדרך קבלת עול⁸), איך קוראים אותו בתואר (בן) חכם. גם צריך להבין (כמו שמדיק בהדרושים⁹) מה שאומר אשר צוה הו' אלקינו אתכם, אתכם ולא אותנו. והגם דעתך שאומר הו' אלקינו אין מקום לטעות שמוציא אותה עצמו מהכלל¹⁰, מ"מ צריך

*). יצא לאור בקונטראס י"א ניסן — תש"ג, "לקראת יום הבair י"א ניסן, יום הולדת השמוניים ושמונה של כ"ק אדרמור שלייט"א .. י"ז ניסן, שנות היישוב".

(1) ואתהן ג. ב.

(2) מירושלמי פסחים פ"י ח"ד. מכילתא (הובא בפרש"ז) עה"פ בא יג, יד.

(3) ד"ה זה תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' רטו), עטרת (סה"מ עטרת ע' שנא), הש"ת (סה"מ הש"ת ס"ע 43 ואילך).

(4) וכמ"ש (אתהן ד, ז) כי היא הוכמתכם וביניכם לעניין העמים".
(5) ואתהן ג, כא ואילך.

(6) ולהעיל, שמהמשך העניין בהגדה יאף אתה אמר לו בהלכות הפסח כו"¹¹ משמע שהשאלה מה העודת גו' היא (גם) מה הם דיני והזכות הפסח. ולהעיל, שוגם כشنפרש שכונת הכתוב ב"מה העודת גו'" היא למצוות וдинיהם — חילוק בין הפסק להגדה, כי "העדות והחוקים והמשפטים" שכחוב קאי על כל המצוות, ובಹגדה "כהלכות הפסח".

(7) ראה פרשי עה"פ, ג. ב "כrai היא ההוואה (מצרים) שתהיינו משועבדים לי". ועוד ז' ברמ"ז שם. וראה רמ"ז ואתהן שם.

(8) להרי מרבנן שם "אנחנו חווים לעשות רצון הבורא .. ועוד שתה' לנו צדקה .. ויתן לנו שמו טוב".

(9) ראה ספרנו עה"פ שם (ד"ה ליראה) "לטוב לנו כל הימים, כי חפץ חסד הוא לא לתועתך".

(10) ראה ראב"ע עה"פ שם (ג, כ) "למה זה העול علينا".

(11) ראה גם דעת זקנים מבעה"ת עה"פ ואתהן שם. מחוזר ויטרי הגש"פ.

*). קונטראס זה חילק כ"ק אדרמור שלייט"א בידו הק' לכאר"א מאנשיים נשים וטף.

ביפור מה שאומר אתם¹², דהוליל אשר צוה הוּא אלקינו אותנו, או אשר צוה הוּא אלקינו ותו לא¹³.

ונקודת הבירור בזה בהדרושים¹⁴, ע"פ הידוע¹⁵ דקיים המצוות של האבות הי' (בעיקר) עבודה רוחנית, והפעולה שעשו בגשמיota הייתה כעין כליה לעובדה הרוחנית. והמצוות שניתנו ממתן תורה, עיקרם הוא העשי' בפועל. דעשית המצואה היא לא הכהנה וכלי לכונתה, אלא אדרבה, העשי' היא העיקרי. וכמו בנדוד מצות אכילת מצה, כאשר יכוון בסוד מצות מצה וח"ז יחר הפועל ממש, לא ימשך מאומה, ולאידך, כשקיים המצואה בפועל, גם בלי כוונה¹⁶, ימשיך האור. ושאלת הבן חכם היא איך ממשיכים גilioי אוואס ע"י מעשה (המצוות). וזהו שאומר מה העדות גוי אשר צוה הוּא אלקינו אתכם, אתם דוקא, דכין שהעובדת שלכם (לאחרי מ"ת) היא עשי' (ולא עבודה רוחנית כעבודת האבות), איך נמשך גilioי אוואס ע"י עבודה זו. והתשובה (ואמרה לבן) עבדים הינו לפרעה במצרים ויציאנו הוּא ממצרים גוי וייצנו הוּא לעשות את כל החוקים האלה גוי' היא, דגלוות מצרים ויציאת מצרים היו הכהנה ממתן תורה, ובמתן תורה ניתן הכה שע"י מצות מעשיות (לעשות את כל החוקים גוי', לעשות דיקא¹⁷) ממשיכו המשוכות למעלה יותר מההמשוכות שהמשיכו האבות ע"י עבודה רוחנית שלהם, ועד להמשכת העצמות.

ב) וצריך להבין, דלאורו, ביפור הנ"ל ששאלת הבן חכם היא על המצוות שלאחרי מ"ת דוקא, הוא ביפור רק על זה שלאחרי שאומר אשר צוה הוּא אלקינו הוא מוסיף אתכם כדי להציג ששאלתו היא לא על המצוות דהאבות, כי"א על המצוות אשר צוה הוּא אלקינו אתכם לאחרי מתן תורה. אבל זה הינו לאורה גם כשהי' אומר בלשון כולל יותר אשר צוה הוּא אלקינו אותנו. גם צריך להבין אומרו מה העדות והחוקים ומהמשפטים, דמהר ששאלתו היא על כללות המצוות הוליל מה המצוות (וכיו"ב), ולמה מפרט עדות חוקים ומשפטים. ובפרט שהחלוקת הדסוגים עדות חוקים ומשפטים הוא בכוונה המצוות [שהמצוות דחוקים צריכה לקיימים מפני שהם ציווי הקב"ה (גזרה גורתית), והמצוות עדות ומשפטים צריכה לקיימים גם מצד הטעם]¹⁸, והשאלה מה העדות גוי' היא על ההמשכה שע"י מעשה

(12) בדעת זקנים שם "זה הוא דקאמור אתכם, לפי שערין לא נולד באורה שעה". ועד"ז במחוזו ויטרי שם "אתכם... אתם שיצאתם מצרים". יש לומר, שהධין בהדרושים הוא ד"מי ישאלך בנה. קאי גם על בנה בכל הדורות (שגם אביו לא היה בציית מצרים).

(13) ד"ה זה תרנ"ד שם.

(14) ראה בכץ ד"ה כי ישאלך במאמרי אדרהאמ"ץ (ויקרא ח"א ע' נ ואילך). אוח"ת דרושים לפסח (כירך ג' ע' תשסא. שם ס"ע תשסו ואילך). עטרית (ס"ע שננו ואילך). ד"ה ויקם עדות ה/ש"ת (המשך להמאמר ד"ה כי ישאלך ע' 53 ואילך).

(15) סה"מ תרס"ה ע' רכ ואילך. ובכ"מ.

(16) להעיד שבמצוות אכילת מצה, גם הכוונה דצלאת ידי חותמו אינה מעכבה — שו"ע אדרה"ז או"ח הל' פסח טע"ה סכ"ח. וש"ג.

(17) מאמרי אדרהאמ"ץ שם (ע' סז).

(18) שכן נקראים בתורה בשם עדות ומשפטים.

המצוות. גם צריך להבין ששאלת הבן היא על כל ג' הסוגים דמצוות (עדות חוקים ומשפטים) ובהתשובה ויצנו גור' לעשות את כל החוקים גור' מזכיר רק חוקים. גם צריך להבין, דהחילוק בג' הסוגים עדות חוקים ומשפטים הוא¹⁹,審判官们 הם המצוות שהחייבים מצד השכל (כמו גוזל גניבת כיבוד אב ואם), ועדות הם המצוות שהם וזכרון (כמו שבת פסח סוכה ותפילין), דעתות אלו, הגם שההשלך מצד עצמו (לולוי ציווי התורה) לא הי' מחייבים [וזולא כהמצוות המשפטים שגם אלמלא ניתנה תורהינו למידין צניעות מהתול וגוזל מנמלה²⁰]. מ"מ, לאחרי שהتورה ציוותה עלייהם אין להם מקום בשכל, והחוקים הם המצוות שגם לאחרי שהتورה ציוותה עלייהם אין להם מקום בשכל, והחוקים הם חוקתי גזירה גזרתית²¹. ועפ"ז הי' צריך לומר לכארה משפטים עדות וחוקים (בסדר דמלמטלמ"ע) או חוקים עדות משפטיים (בסדר דמלמעלמ"ט), והסדר בכתב הוא עדות חוקים ומשפטים.

ג) **וירובן** זה בהקדמים מ"ש כ"ק מו"ח אדרמ"ר במאמרו ד"ה זה²² (שאמרו בתග הפסח הראשון בברואו לארצות הברית ע"מ לדור) בהדוק ששאלת הבן חכם כתיב אתכם, דבזה שאומר אתכם (ולא אותנו) הוא דומה לכארה להבן רשות. ומוסיף בהמאמר, דהgem שהבן חכם אומר ה' אלקין, שהוא מכניס עצמו בכל ישראל ומקבל עליו עול מלכות שמיים, הרי זהו בנווגע להעיקר²³, אבל בנווגע לפרטי העניינים עדות חוקים ומשפטים, הוא אומר אתכם. דמלשון המאמר משמע שהධיק בזה שאומר אתכם הוא לא רק צריך比亚ור למה אומר לכם אלא גם כי בזה שאומר אתכם ולא אותנו שעיין יש מקום לטעות זהה שאומו אלקינו ומתנים עצמוני בכלל הוא ורק בנווגע להעיקר (קבלת עול מלכות שמיים) אבל בנווגע לפרטי העניינים עדות וחוקים ומשפטים הוא מוציא את עצמו מהכלל.

ויש לומר הביאור בזה, דבמצאות שני עניינים. זה שהמצוות הם ציווי השם, דעתין זה הוא בכל המצוות בשווה, וזה שהמצוות נחלקות בג' סוגים עדות חוקים ומשפטים. ושני עניינים אלה הם גם בקיום המצוות. דבכוונת המצוות, שיי עניונים²⁴. כוונה כללית – לקיים ציווי השם, דכוונה זו היא בכל המצוות בשווה. וכוונה פרטית – קיום המוצה מפני שהיא עדות (אות וחזכרן) על איזה עניין, או מפני שהיא חוקת גזירה²⁵, או מפני שהחייבת גם מצד השכל. ושאלת הבן חכם מה העדות והחוקים

(19) ראה דרבנן ע"פ ואחתנן שם (ג, כ). הנסמך לקמן חז"ד ע' יג העורה 11.

(20) עירובין ק, ב.

(21) ראה תנחותה חותמת ג. שם ח. במדרך ר"פ חוקת. ועוד.

(22) דחוג הפסח ה"ש"ת.

(23) כ"ה הלשון במאמר הנ"ל.

(24) ראה לקמן חז"ד (ע' טו) ושני שבקיים המצוות צ"ל שתי כוונות, כוונה כללית לקיים רצון ה' וכוונה פרטית-השיכת אותה המוצה. וראה העורה הבאה.

(25) לקמן שם (וראה גם בהנסמן שם העורה 11) דבחוקים מודגשת כוונה הכללית לקיים רצון ה'. אבל ראה ס"מ ה"ש"ת ע' 53 (וראה לקמן ס"ה) דבחוקים הוא שעיל ידם נמשך הביטול. וראה גם ס"ה ע' להצ"ע (פ"ד, ב) דזה שהחוקים "צריך לשוחות מכבל גזירה בלי טעם" הוא-בדבי לאכפיא לסת"א, ונמצא, גם בחוקים יש כוונה מיוחדת (נוסף על-הכוונה הכללית לקיים רצון ה') – ביטול ואתכפיא.

והמשפטים היא, דהיינו שכל המצוות הם ציווי השם, מה נוגע העניין דעתות חוקים ומשפטים. וכך מזכיר בהמאמר דגמ. לאחריו שאומר אלקינו יש מקום לטעות שבנוגע לפרטיה הענייניות דעתות חוקים ומשפטים הוא מוציא ח"ו את עצמו מהכלל. ובכדי לשלול טעות זו הוליל אותו.

ד) **וירובן** זה ע"פ המבואר במאמר הנ"ל, שג' העניינים דעתות חוקים ומשפטים הם בכל המצוות. שגם המצוות דחוקים ומשפטים נק' בשם עדות [כמ"ש²⁶] ויקם עדות ביעקב גו', ועד"ז הוא בנווגע לחוקים, שגם במצוות שע"פ טעם (עדות ואפילו משפטיים), הטעם הוא רק על כללותה המצויה ולא על הפרטיהם²⁷, והפרטיהם הם באופן חוקה חוקתית גזרתי. ועד"ז הוא בנווגע למשפטים, שגם במצוות דעתות וחוקים יש העניין דעתות משפטיים.²⁸

והענין הוא,DBG לאלקות שע"י המצוות ג' מדרגות בכללות. אוור המתלבש בעולמות, דבכללות הוא אוור הממלא, ואור שלמעלה מהחלבשות בעולמות אבל שייך לעולמות, דבכללות הוא אוור הסובב, ועוצמות או"ס שלמעלה משיכות לעולמות. אוור הממלא מושג גם בשכל, ולכן המשכתו היא ע"י העניין דעתות, השגת השכל. ואור הסובב, אין שייך בו השגת החוויה ורק ידיעת השילחה, וזה שהוא יודע ומבין שבאור זה אי אפשר להיות השגת השכל, הו"ע ביטול ההשגה.²⁹ ולכן המשכנת אוור הסובב היא ע"י קיום החוקים³⁰, שעוניים הוא שմבטל את שכלו, אין שייך לו רשות להרהור.²¹ ובעצמאות או"ס שאיןו בגדר שיכות לעולמות, אין שייך לו רשות שהוא מושל מהשגת השכל. וכמבואר בתניא³¹, שהאומר על הקב"ה שאי אפשר להשיגו הוא כאומר על איזו חכמה רמה ועומקה שאי אפשר למשה בידים, שככל השומע יצחק לו. כי עניין השילחה, שאומרים על איזה דבר שהוא מושל מדבר שני, שייך דווקא בדברים שיש יחס ביניהם, והשכל והימושם הם שני עניינים נבדלים לגמרי שאין יחס ביניהם. [ואולי יש להוסיף, שבהמשל דשכל ומשוש, כיוון ששניהם הם נבראים מוגבלים, יש יחס ביניהם. משא"כ בהנמשל³². ולכן זה שאין שייך לומר על הקב"ה שאי אפשר להשיגו הוא יותר מזה שאין שייך לומר על סברא שכילת שאי אפשר למשה בידים]. וכך, המשכנת עצמות או"ס אינה גם ע"י עניין החוקים, ביטול השכל, כיון שלגביו עצמות או"ס אין שייך לומר גם העניין דשלילת השכל. וזה, שע"י המצוות הוא המשכנת עצמות או"ס הוא מפני שהמצוות הם רצון וציווי העצמות.

(26) תהילים עח, ה.

(27) מורה. ח"ג פ"ז.

(28) ראה לקמן ס"ג, ובהערה 43 שם.

(29) ראה המשך תرس"ו ע' יט.

(30) בלקויות פקדרי (ג, ד ואילך) שהמשכנת אוור זה (שיש בו רק ידיעת השילחה) היא ע"י מצוות לא תעשה, שלילת המעשה. ובהמשך שם (ד, ג) שעוניים דעתות ל"ת הוא "אתכפיא וביטול" — והרי גם עניין החוקים הוא אתכפיא וביטול, כנ"ל הערה 25.

(31) שעלהו"א פ"ט (פ"ו, ב). וראה ד"ה שובה ישראל דש"פ האזינו התרש"ז (עליל ח"א ע' צט) העודה עי"ש.

(32) להעיר גם משעהיו"א שם (פ"ו, א), דרונמות החכמה על עשי' הוא רק חמץ מדרגות (עשוי דיבור מחשבה מדotta ושכל), "אבל הקב"ה רם ומתנשא ממדרגות החכמה ובכבוד מדרגות כללו עד אין קץ".

וזהו עניין העדות שבמצוות³³, דזה של כל המצוות (גם המצוות דחוקים ומשפטים) נקי' בשם עדות הוא לפי שהם ממשיכים ומגלים העלם העצמי דעתם אווא"ס, שלמעלה גם מסובב³⁴. כמו שעניין העדות בפשטות הוא על דבר הנעלם דוקא, ועל דבר הגלי אין שיק' עדות, מכיוון שהוא גלי, ואפילו על מילתא דעתידא לאגליי אין צרייך עדות³⁵, עד"ז הוא ברוחניות, ואור הממלא הוא דבר הגלי שמושג בשכל, ואור הסובב שלמעלה מהתלבשות בעולמות הוא מילתא דעתידא לאגליי (העלם שישיק לגילוי), כי על ידי ההשגה באור הממלא שמתלבש בעולמות, שהוא האריה בלבד (כדמותו מזה גופא בהתלבשות), באים לידי קיינה שישנו או רהו מופלא מעולמות, שהוא המקור שמננו נ麝' ההאריה שבתלבשות. וענין העדות הוא עצמה אווא"ס, שלמעלה גם מסובב, שהוא גוף למורי. וזהו מה של המצוות נקי' עדות, לפי שהם ממשיכים ומגלים עצמה אווא"ס שלמעלה גם מסובב.

ה) וביאור המעללה עדות על חוקים בפרטיות יותר, אף שגם בחוקים נרגש בגיליי שהם רצונו ית', רצון שלמעלה מטעם, יוכן ע"פ מ"ש בהמאמר³⁶ שהחוקים הוא מלשון חקיקה. ומהמשך העניינים שבהמאמר משמע דשני עניינים זהה. עניין החקיקה למעלה, כמ"ש בהמאמר דעתתאותיות החקיקה על אורתיות הכתיבה היא שאורתיות החקיקה אינם דבר נוסף על העצם, ומברא שזו בבחינת הכתה. ויש לומר, דזה שהכתה (סובב) הוא דוגמת אורתיות החקיקה שאינם דבר נוסף על העצם, והוא, שהגilio דאור הממלא להיותו גilio שבחינה גבול ולא כמו העצם, הוא כמו דבר נוסף על העצם, והגilio דאור הסובב, להיותו בל"ג כמו העצם, איינו דבר נוסף על העצם³⁷, ועוד עניין בחוקים מלשון חקיקה, שע"י החוקים נעשה בעולם עניין החקיקה. כדאיתא במדרש³⁸ ע"פ³⁹ אם לא בריתוי יומם ולילה חוקות שמים הארץ לא שמתי, חוקים שבהם חקתי את השמים והארץ. ומברא בהמאמר דעתין חקתי שמים הארץ הביטול שנעשה בעולם⁴⁰, ע"י המשכת הסובב, חקיקה דלמעלה.

ולהנה גם בחקיקה, שע"י חקיקה נעשה שינוי בהדרב שחוקקין בו, שאינו כמו שהיה בתחילה. וכמו בחקיקת אותן באבן, שבתחילה ה"י האבן פשוט ועכשו

(33) בhabא לקמן ראה סה"מ עטרת שם (ע' שנה). ה'ש"ת שם (ע' 51 ואילך). וראה גם לקמן חז"ר ע' טז ואילך.

(34) בלקו"ת פקדוי שם (ד, סע"א ואילך) דעתינו העזרות הוא בסובב. וראה לעיל ע' נ הערה 83.

ר"ה כב, ב.

(35) דשנת ה'ש"ת (ע' 52 ואילך). וכיה בר"ה זה עטרת (ס"ע שנה ואילך).

(36) וע"ד המבואר בכ"מ (סה"מ תרמ"ג ע' עו ואילך. המשך תרמ"ב ח"א ע' רכט. ועוד), דזה שדורקא שם הוי' נקי' שם העצם (כס"מ הל') לפי שהוא בלאו כמו העצם ואינו דבר נוסף על העצם.

עליהיר, שבסה"מ תרמ"ג והמישן תרמ"ב שם, שהוא בדוגמת גוון לבן שהוא גוון עצמי. ובלקו"ת אחריו (כח, ג) שהחילוק שבין אורתיות החקיקה ואורתיות הכתב הוא "קרוב" להחילוק שבין לבן לשאר הגוונים.

(38) ויק"ר פל"ה, ד.

(39) ירמי' לג, כה.

(40) ראה עדין המשך תרס"ו ע' קעט.

הוא מצוייר באותיות⁴¹ [ובפרט כשההתקיקה הוא באבן הבהיר ומבاهיק, שע"י החקיקה העשו שינוי בהבהירות וההבהקה של האבן, שבמוקם החקיקה אינו מבاهיק כ"כ⁴²]. ועוד עניין בזזה [נוסף להשינוי (ירידה) שנעשה בהאבן ע"י החקיקה], שההתקיקה היא קשורה בהחלל, שנעשה בהאבן, היינו שהתקיקה עצמה היא כמו היפך האבן. ויש לומר דשני עניינים אלה הם גם בהນ בשל דאור הסובב. שהירידה בהאור להיות סובב לעלמיין הוא דוגמת השינוי והירידה שנעשה בהאבן, שאינו פשוט (ואינו מאייר ומבהיק כ"כ) כמוathy תחילתה. וענ"ז נעשה נתינת מקום לעולם (שמתהווה מאור הסובב), שמציאות העולם (מלשון העלם) הוא היפך גילוי האור, בדוגמה התקיקה שנחשר מהאבן.

ויש לומר, שעד"ז הוא גם בחוקים, זה שנק' בשם חוקים מלשון חקיקה הוא מצד שני עניינים הנ"ל. והעניין הוא, דפירוש חוקה הוא כאמור רוז'ל חוקה חוקתי גזירה גורתי ואין לך רשות להרהור אחריה²¹, שני עניינים בזזה. שהרצון דחוקים הוא לא כמו שהוא בעצמותו, אלא) בבחינת ירידה כביכול לשולח את השכל (אין לך רשות להרהור), בדוגמה השינוי והירידה שנעשה בהאבן ע"י החקיקה. ושהשכל (שהרצון שלול אותו) הוא באופן שההבנה וההשגה שלו היא היפך הרצון⁴², שכן צריך לשולח ולומר אין לך רשות להרהור. ועפ"ז תוכן יותר המעללה עדות לבני חוקים, דעתן החוקים הוא הרצון דמצאות כמו שהרא בבחינת ירידה לשולל העניינים (השכל) שהם הפקים, ונען העדות הוא הרצון דמצאות כמו שהוא בעצמותו.

ו) והנה כמו שלמעלה החלוק שבין עדות לחוקים ומשפטים הוא, דחוקים ומשפטים הם באור השיך לעולמות [אלא שמשפטים הם באור המתלבש בעולמות (ممלא) וחוקים הם בהאור שלמעלה מהתלבשות (סובב)] ועדות הם בעצמות אוואס שלמעלה משיכות לעולמות, עד"ז הוא גם בעבודת האדם, דחוקים ומשפטים הם בהשכל שבאדם (או עכ"פ בדרגת הנשמה שישיכת לשכל), התובנות. [אלא שבמשפטים ההתובנות היא בטעמי המצוות, כולל גם ההתובנות בזוה שוגם המצוות דחוקים יש להם טעם]⁴³, אלא שהטעם דמצאות אלו הוא בחכמתו ית' ולא נמשך בשכל הנבראים. וההתובנות דחוקים היא של המצוות (גם המצוות דמשפטים) הם רצונו ית', רצון שלמעלה מטעם, למעלה גם מטעם שבחכמתו ית']. ונען עדות הוא בהאדם עצמו. כמ"ש⁴⁴ אתם עדי, דפירוש אתם הוא אתם בעצמכם. דכיוון שלל אחד

(41) ראה המשך פרש"ז ע' תעדר. ובכ"מ.

(42) להעיר מסה"כ ליה"כ (פד, ב) שבביא שם מ"ש הרמב"ם (בשםונה פרקים פ"ז) שבדברים שתורת אסורתם בדרך חוק (כבשר בחלב ושתעטנו) צריך לומר אפשר ואבי שבשים גור עלי, וכסהמ"ע שם "בזאת שאומר אפשר הרי הוא רוחן מכך מלאקות".

(43) ושני עניינים בזה: א) שיש להם טעם בחכמתה דלמעלה, כבפניים. וראה רמב"ם סוף הל' מעלה "רחוקים הן המצוות שאין טעמן ידווע", היינו שגם החקוקים יש להם טעם, אלא "שאין טעמן ידווע" לפי שלא נמשך בשכל הנבראים (ודראה לך מ"ח ע' טו, וכעהר-27 שם). ב) שישנם עניינים במצוות דחוקים שאפשר להכיהם גם בשכלנו. וכמ"ש הרמב"ם סוף הל' תמורה "ראוי להתובן בהם, וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם". וראה בארוכה לקו"ש חלק ע' 174 ואילך. ואכ"מ.

(44) ישעי. מג. ג. ובזהר (חג פ"ו, א): אלין איןין ישראל.

МИШРАל' נשמהו היא חלק אלוכה ממעל ממש⁴⁵, ושרש הנשמות הוא בהעצמות (ולמעלה יותר מהרש דתומ"צ), לכן, עצם מציאותם דישראל מעידה על העצמות. אלא שהגilio דרש הנשמה הוא ע"י העדות דהמצות.

ז) ריש' לומר, דעיקר עניינים של המצוות הוא שהם עדות, המשכת עצמות או"ס, וענין החוקים והמשפטים דמצות (המשכת אוור הסובב ואור הממלא) הוא, כי הכוונה בהמשכת העצמות שע"י המצוות היא שהמשכה תה' בגilio, וכיון שהעצמות הוא למעלה מגilio, לכן הגilio דהמשכת העצמות (עדות) הוא ע"י אוור הסובב ואור הממלא (חוקים ומשפטים), גilioים⁴⁶. וזהו שהסדר דג' עניינים אלה הוא עדות חוקים ומשפטים, בתחילת ה"ע העדות – המשכת העצמות, ואח"כ, בCARDI שהמשכה תה' בגilio, הוא ע"י הסובב שנמשך ע"י עניין החוקים שבמצות, ואח"כ, ב כדי שהגilio יהיו בפנימיות, הוא ע"י הגilio דאור הממלא שנמשך ע"י עניין המשפטים שבמצות⁴⁷.

ועפ"ז יש לומר, זהה שמשמעותה של השאלה הבן חכם מה העדות והחוקים ומשפטים גוי' היא אכן שכל המצוות הם ציוויל השם למזה הэн נחלקות בעדות חוקים ומשפטים (כנ"ל סעיף ג'), הוא גם להbiasור (שבהמשך המאמר) דשאלת הבן חכם היא איך נמשך גilio/alkeiten ע"י המצוות שלאחרי מתן תורה שעיקרם הוא עשי' בפועל. והענין הוא, זהה של ידי מעשה המצוות נעשה היא על זה שע"י מעשה המצוות נמשך גilio/alkeiten. עניין הגilio שיא' לכארה לervice רוחנית ולא לעשי' גשמי. וכך אמר מה העדות והחוקים ומשפטים גוי', ולא מה המצוות (וכיו"ב), כי זה שע"י המצוות נעשה המשכת אלkeiten הוא מצד הנקודה המשותפת בכל המצוות בשווה, שהם ציוויל ורצון הקב"ה, וזה שהמצות נחלקות בהסוגים עדות חוקים ומשפטים הוא בוגר גilio המשכה [שבעדות המשכה היא בעולם, ובחווקים המשכה היא בגilio בOPEN דמקיף, והגilio משפטי הוא גilio בפנימיות], ושאלת הבן חכם מה העדות והחוקים ומשפטים אשר צוה הו'י'ALKINU אתכם אשר צוה הו'י'ALKINU אתכם לאחרי מתן תורה שעיקרם הוא עשי' בפועל, עניין הוא המשכת אלkeiten, וא"כ מה העדות והחוקים ומשפטים, שהחילוק עדות חוקים ומשפטים הוא בעניין הגilio.

ח) והתשובה עבדים היינו לפרעה במצרים וויצוינו הו'י' מצרים גוי' היא שבמתן תורה שהי' לאחרי הקדמה דגלות מצרים ויציאת מצרים ניתן הכח שע"י מצות מעשיות ימשיכו המשוכות הכי נעלמות (כנ"ל סעיף א'), וגם שההמשוכות שע"י מעשה המצוות יהיו בגilio. וזהו ויצנו הו'י' לעשות את כל החוקים האלה ליראה גוי', יראה אותיות ראי' (כמ"ש בהמאמר⁴⁸), שההמשוכות שע"י

(45) תניא רפ"ב. וראה בהנסמן במאמרי אדרה אמר"ץ ויקרא ח"א ע' שעד.

(46) ראה עדיז לקו"ש ח"ו ע' 21 הערה .69.

(47) ס"מ ה"ש"ת ס"ע 57. עטרת ע' שנות.

עשיות המצוות (ויצנו גו' ל לעשות) יהיו בגילוי עד לאופן של ראי'. ועicker גילוי המשכחות שע"י עשיית המצוות יהיה לעתיד לבוא, שאז תהי' הראי' בדרגות הכהן נעלות, ועוד ליראה (אותיות ראי') את הוי אלקיןנו, ראיית מהות א"ס ב"ה⁴⁸. זהה וייצנו הוי' לעשות את כל החוקים גו', החוקים דყקא, כי כشمקיים המצוות (רתק) מצד הטעם, המשכחות שע"י המצוות הם בהעלם⁴⁹, וב כדי שההמשכחות דהמצוות יהיו בגילוי, הוא ע"י שקיים המצוות (גם המצוות דעתות ומשפטים) הוא מפני שהם ציווי ה', כמו החוקים⁵⁰.

ט) והנה לאחרי כל הניל' צריך ביאור, דכיון שתורת אמת קוראת אותו בשם (בנ') חכם, מסתבר, שהוא יודע החידוש דמתן תורה, שבמثان תורה ניתן הכהן להמשיך ע"י מצוות המשכחות הכהן נעלות ושההמשכחות יהיו בגילוי, ומהי השאלה מה העדות גו'. ויש לבאר זה ע"פ מ"ש במק"א⁵¹, דזה שמעשה אבות נאמר בתורה (אף שעבודת האבות היתה לכארוה ורק הקדמה למתן תורה), הו, לפי שוגע עכשו לאחרי מתן תורה צריכה להיות עבודה שבדוגמת עבודת האבות. והענין הו, דזה שנצטווינו בכל יום ויום יהיו בעיניך (כחדשים⁵², ויתירה מזו) חדשים⁵³, והוא לא רק בוגע להיוך והחביבות דתומ"ץ, אלא גם בוגע ללימוד התורה וקיימ המצאות עצמן. שככל יום צריכים להיות בדראג נעלית עוד יותר, כהצוווי⁵⁴ מעליון בקדוש, ועוד לעלי' באין ערוך, ועוד שהתחומ"ץ שהיה אצל קוודם הם (כלא חביב או) לא חשיב לגבי החומ"ץ דיום זה, שכן החומ"ץ דיום זה הם (כחדשים או) חדשים. וזהו שוגע עכשו לאחרי מתן תורה צריכה להיות עבודה שבדוגמת עבודת האבות קודם מ"ת, כי מתן תורה הוא בכלל יום, נתן התורה לשון הווה⁵⁵, ובכלל יום הוא בדרגת נעלית יותר, ולכן, צ"ל בכלל יום עבודה שבדוגמת עבודת האבות שהיא הכהנה והקדמה למתן תורה דיום זה. ועפ"ז יש לבאר שאלה הבן חכם מה העדות גו' אשר צוה גו' אתכם, כי החומ"ץ של הבן הם בכלל יום חדש ממש, ולכן הוא נמצא תמיד בהתחלה במחצבDKודם מתן תורה. ויש לומר, דזה שאמור אשר צוה גו' אתכם, ואתכם ולא אותנו, הוא, כדי לרמזו שאצלו הוא המצבDKודם מתן תורה.

יו"ד) ויש לקשר זה עם זה ששאלת הבן חכם היא בעיקר בليل הפסח, אף שהשאלת מה העדות גו' (בפשטות) היא בוגע לכללות המצוות, כי בפסח הוא

(48) כיה הלשון בהמאמר שם.

(49) הינו, גם באופן זה ישנה ההמשכה שע"י המצוות. ואפילו כشمקיימה בשbill פני' וכינוי'ב. אלא שאז

ההמשכה היא בהעלם – ראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1053. ובכ"מ.

(50) כיה בסה"ם הש"ת שם. ועפ"ז, הכוונה ב"חוקים" בפסק זה היא [לא לכוונה הפרשיות ב"חוקים"] ראה לעיל העלה (25), כי אם להזה שבחוקים מודגשת הכוונה הכללית דמצוות, שקיים היא. מפני ציווי ה'.

(51) ראה גם לקו"ש חטין ע' 76 ואילך.

(52) שו"ע אדרה ז' אורח ס"י סעיף ב (וש"ג). ספרי פרשבי עה"פ ועתה ג, ג.

(53) פרשבי עה"פ יתרו יט, א. וראה גם פרשבי עה"פ עקב יא, גג. תבואה כו, טז.

(54) ברכות כח, א. וש"ג קסב, ריש ע"ב. וראה לקו"ש חילג ע' 250 הערת ד"ה להעלות בקדוש.

(55) שלחת כה, א. לקו"ת תורייע כג', א. מאמרי אדהאמ"ץ שמות ח"א ע' קעתה. וש"ג.

ליידת עם ישראל⁵⁶. וזהו שhg הפסח שייך במיוחד לעניין החינוך, כי חינוך הילדיים מתחילה מיד כשנולד. וזהו הקשר דשאלה. הבן חכם עםليل הפסח, כי זה שsspאל מה העדות גוי הוא כי (מצד זה שעולה תמיד בעילוי אחר עילוי) הוא נמצא במצב שלפני מתן תורה, ושאינו שייך עדין לשום עניין, כתינוק ברגע שנולד.

יא) **והתשובה** עבדים היינו לפרעה במצרים וויצוינו הווי' מצרים ביד חזקה היא, שגם מי שהוא בדרגת תינוק ברגע שנולד (כולל זה שהוא בדרגה זו בפשטות, ולא כהבן חכם דזה שהוא בדרגה זו והוא מצד העליות שלו), ויתירה מזו, גם מי שהוא במצב שעבד לפרעה במצרים (לפני הלידה דיציאת מצרים), מוציאו הווי' אותו מצרים ביד חזקה, דביד⁵⁷ חזקה הוא תוקף ההtagלות ועד שנגלה⁵⁸ עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבוד ובעצמם וガם, שהוא דילוג⁵⁹ מן הקצה אל הקצה, מהמתה ביותר (עבדים לפרעה במצרים) להמעלה ביותר — הגilioי דברכובדו ובעצמם⁶⁰.

ובכן היה לנו, אשר כימי צאתך מארץ מצרים ארנו נפלאות⁶¹, גאולה בדרך דילוג מן הקצה אל הקצה, שמחושך ההפוך ומכופל דгалות, ובפרט בדרך דעקבתא דמשיחא שהחוושך גדול עוד יותר⁶², באים מיד להגilioי דונגלה כבוד הווי' וראו כלبشر גו⁶³, והיתה להווי' המלוכה⁶⁴, בביאת משיח צדקנו, במרה בימינו ממש.

(56) יחזקאל קאפיטל ט"ז. וראה מכתב ע"ק ר"ח ניסן ה'תשמ"ח (ספר השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 688 ואילך). ושם.

(57) כיה הלשון בהמאמר שם (ס"ע 57).

(58) היג"פ פיסקא "ויצוינו" ופיסקא "מצה זו".

(59) ונקרא "פסח" על שם הדרילוג — פרשי"ע ה"פ בא יב, יא. וראה מכתב ר"ח ניסן ה'תשמ"ח (הגש"פ עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים — קה"ת תשמ"ז — ע' תחפה), ובהערות שם.

(60) ראה המשך תער"ב ח"ב ס"ע תתקפ.

(61) מיכה ז, טו. וראה אה"ת נ"ך עה"פ ס"ק ז"ח (ע' תפז), מוזח"א בהשומות סכ"ה (רסא, ב). פ"ה שער ב"א (שער חג המצאות פ"ז (בריה מהר"ז ז"ל)). וראה ד"ה כימי צאתך מארץ מצרים דאחס"פ התרשליט (לקמן ע' רד ואילך). ד"ה זה ד"א ניסן ה'תשמ"ב (לקמן ע' קמו ואילך).

(62) עד אשרחרפו אויביך ה' אשרחרפו עקבות משיחך" (סיום וחותם מזמור פ"ט בתהלים*). וראה ביאורי פסוק זה ב"קובץ י"א ניסן שנת ה'פ"ט" (קה"ת תש"ג) אות סא ואילך.

(63) ישע' מ, ה.

(64) עובדי א, כא.

(*) ע"פ המנהג לומר בכל יום הקאפיטל תהילים המתאים לשנות חייו (מכتب כ"ק מ"ח אדמור"ר ב"קובץ מכתבים" שבסוי"ס תהילים אלה יוסף יצחק ע' 214. אגרות קודש שלו ח"א ע' לא, ח"י ע' נג. וראה גם מאמרי אדה"ז הקצרים ע' שם, סה"מ י"א ניסן ע' 1 ואילך) — מתחילה בס"א ניסן שנה זו (תש"ג — שנת הדפסת המאמר) אמידת מומoor פ"ט שבתהלים.